

■ Oba rukopisy budí v Čechách rozruch. Zakladatel Českého muzea František Kolowrat (vlevo) netuší, že pergameny jsou podvrhem, v němž má prsty knihovnik Hanka.

SPORY O RUKOPISY:

O pravosti básní

ROZHODOVALY SOUDY I POLICIE!

25. a 26. srpna 1859 proti sobě stojí v pražské soudní síni dva muži. Začíná historicky první tiskový spor v Praze. **Žalobcem je Václav Hanka, obhájce pravosti dvou rukopisů, Královédvorského a Zelenohorského, obviněným David Kuh, redaktor deníku *Tagesbote aus Böhmen*. Jsou nesmiřitelnými nepřáteli.**

Praha si jejich soudní při nenechá ujít. Lavice pro přihlížející jsou už po deváté hodině ráno zaplněny. Je tu asi 70 lidí, kteří napjatě pozorují, co se bude dít. Atmosféra by se doslova dala krájet. Knihovníkovi Českého muzea (dnešní Národní muzeum) **Václavu Hankovi** (1791–1861) je tehdy už skoro 70 let a má „vážený pohled vědce, s trochu přimhouřenýma očima člověka, uvyklého hledět zblízka do

papírů“, jak si všímají diváci. Podle tehdejší módy Hanka nosí kabátec na zapínání ve dvou řadách a v očích má výraz smutku. Cítí se hrozně – někdo si dovolil zpochybnit jeho úžasně nálezy!

Co skrývala věž?

Celý život se snaží dokázat, že české literární památky pocházejí ze stejné doby jako ty německé a 16. září roku 1817 učiní ve věž-

ní kobce kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem překvapivý objev. Nalézá zde sedm popsaných pergamenových dvojlistů. Rukopisy šedožluté barvy jsou na řadě míst zašpiněné a inkoust napovídá, že jde o velmi starý text. Knihovník se do nich začte. 14 písní, z toho šest epických (*Oldřich, Beneš Heřmanův, Jaroslav, Čestmír a Vlaslav, Ludiše a Labor, Záboj*), dvě lyrickoepické (*Zbýhoň, Jelen*) a šest lyrických (*Kytice, Jahody, Růže, Žezhulice, Opuštěná, Skřivánek*) ho přesvědčí o tom, že má před sebou nevšední nález, který pochází z dávné české historie, snad dokonce ze 13. století!

Archivář jménem Kovář

V zámeckém archivu v Zelené hoře u Nepomuku pátrá ve stejném roce úředník **Josef Kovář** po jakémsi dokumentu. Najednou ho upoutají dva hodně poškozené dvojlisty pergamentu se dvěma básněmi. Zajímou ho natolik, že zapomene, co vlastně hledal. „*Píše se v nich o Libušině soudu, musí proto jít o velmi dávný text*“, přemýšlí. Pečlivě rukopisy prostuduje a později se rozhodne: „*Takový skvost nesmí upadnout v zapomnění*.“ Uloží ho do obálky a pošle nejvyššímu purkrabímu Českého království, hraběti **Františku Antonínu Kolowratovi** (1778–1861), který zakládá České muzeum. „*Tam jistě budou v těch nejlepších rukou*“, říká si archivář. >>>

KDYŽ PODVADÍ KRONIKÁŘ...

Jako falšovatel je často označován i kronikář **Václav Hájek z Libočan** († 1553). Kde si v českých dějinách nebyl jistý přesnými údaji, pomohl si vlastní

fantazii. Český historik **Gelasius Dobner** (1710–1790) ale Hájkovo dílo nemilosrdně zkritizuje. Sklidí kvůli tomu v Čechách nepřítel, ale od císařovny **Marie Terezie** získá

roční penzi 300 zlatých. Při zkoumání *Hájkovy kroniky* navíc v českých církevních i šlechtických archívech objeví **neznámé prameny**, jejichž seznam sám vydá v roce 1764 pod názvem *Monumenta historica Bohemica*.

■ Pro vědce Václava Hanku je spor s novinářem Davidem Kuhem věcí osobní cti.

Dlouho ale nikdo neví, odkud se rukopis vzal, proto mu v Praze říkají *Libušin soud*. Teprve roku 1859 se český historik **Václav Vladivoj Tomek** (1818–1905) dopátrá jeho původu a pokřtí ho na *Zelenohorský*. V muzeu se dostává do rukou Hankovi.

Neumělá mazanice

Už *Královédvorský rukopis* způsobí v Praze senzaci. Nikdo ani na vteřinu nevěří, že by nemusel být pravý. Zato u textu ze *Zelené Hory* se hned po nálezku objevuje řada pochybovačů. „*Taková neumělá mazanice si vůbec nezaslouží naši pozornost*“, odsuzuje nález rozčileně jazykovědec **Josef Dobrovský** (1753–1829). Místo originálu se mu totiž nejdříve dostala do ruky jenom napodobenina, což ovšem netušil. Ani originál ho ale později nepřesvědčí o své pravosti. Dobrovského všichni uctívají, proto se s ohledem na něho nikdo neodvážil vydat rukopis v Čechách. Vychází nejdříve v Polsku a Rusku.

■ Josef Dobrovský (vlevo) si myslí, že rukopis je napodobenina, František Palacký však tvrdí pravý opak.

ský (1753–1829). Místo originálu se mu totiž nejdříve dostala do ruky jenom napodobenina, což ovšem netušil. Ani originál ho ale později nepřesvědčí o své pravosti. Dobrovského všichni uctívají, proto se s ohledem na něho nikdo neodvážil vydat rukopis v Čechách. Vychází nejdříve v Polsku a Rusku.

Dobrovského útoky vůči *Zelenohorskému rukopisu* po jeho smrti vyvracejí v roce 1840 historik **František Palacký** (1798–1876) s jazykovědcem **Pavlem Josefem Šafaříkem** (1795–1861) spisem *Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache (Nejstarší památky jazyka českého)*. Popisují v něm chemický a mikroskopický rozbor českého vědce **Augusta Cordy** (1809–1849), který potvrdil starobylost dokumentu.

Policie protestuje

První velké utkání o *Královédvorský rukopis* vypuká krátce po odhalení sochy mytického pěvce *Záboje* na náměstí ve Dvoře Králové 29. září 1857. I když slavnost proběhne v klidu, stejně se informace o ní dostanou k Nejvyššímu policejnímu úřadu ve Vídni. Pražskému policejnímu řediteli **Antonu Päumannovi** se nelíbí nic českého. Rukopis je podle něj škodlivý a vzbuzuje českou nenávisť vůči Němcům. Zahajuje proto tažení na odhalení rukopisného podvodu a jde na to diplomaticky. „*Účast tajné policie by byla v této věci ke škodě. Nejlepší způsob, jak vytvořit pochybnosti, bude propašovat články zaměřené proti rukopisům do čtených novin, zejména zahraničních*“, uvědomuje si. Päumannův návrh ale odmítá na radu referenta podplukovníka **Schmidta** velitel rakouského četnictva **Johann Kempen** (1793–1863).

Literatura, nebo politika?

Schmidt upozorňuje, „*že by nebylo dobře zdůrazňovat v článku protiněmeckou tendenci Rukopisů a převádět tak spor z literárního pole na pole politické*“. Je podle něj přežitkem „*přenášeti nenávisť minulých dob do přítomnosti, kdy jest germanizace Čech již vítězně provedena tak, že zde německá kultura, německé mravy, německá řeč a loajální přichylnost k německému vladařskému domu vyrostla v potěšitelné květy*“. Päumann po zamítnutí svého plánu sice skřípe zuby, ale dál pátrá po důkazech, že oba rukopisy jsou podvrhem. Nakonec mu nahrává náhoda. Jeho plán uskuteční někdo jiný...

Urážka, která se neodpouští

V říjnu 1858 publikuje deník *Tagesbote aus Böhmen* sérii anonymních textů pod názvem *Literarische Lügen und paleographische Wahrheiten (Literární lži a paleografické pravdy)*. „*Jde o falzum, jehož autorem je Václav Hanka*“, napadají články rukopisy. Ironická slova, že „*domnělá staročeská škola*

■ Soud o rukopisy je prvním tiskovým sporem v Praze a vzbudí obrovskou pozornost veřejnosti.

písařská existovala až v 19. století, kdy působil v Čechách asi nějaký literární Cagliostro (italský dobrodruh a mág 18. století – pozn. red.), jsou přímým útokem na vědce Hanku. Ten prý byl asi „*ve velmi úzkém a důvěrném styku s touto písařskou školou, když roku 1848 »objevil« Libušino proroctví*“. „*Nestydatost, jak si vůbec mohou něco takového dovolit?*“ zuří Hanka při setkání s Františkem Palackým, který mu poradí: „*Zažalujte autora pro urážku na cti*.“

Nečistý duch novin

Otevřený výpad v novinách způsobí rozruch nejenom v Čechách a Rakousku, ale i v Rusku, Polsku a na jihu Evropy. Palacký reaguje rozhořčeně na „*nečistý duch německých no-*

ZAOSTŘENO NA DOBU

■ S POVOLENÍM CÍSAŘE

Rakouský císař **František I.** podepisuje 29. července 1817 dekret, kterým dává souhlas se založením nového muzea v Brně. Dnešní Moravské zemské muzeum získává v roce 1818 své první sídlo – Biskupský dvůr. Kvůli opravám jsou první sbírky otevřeny až v roce 1820.

■ NOVINÁŘSKÉ PROBLÉMY

Úplný zákaz vydávání postihne 19. ledna 1850 *Národní noviny*, které vydává **Karel Havlíček Borovský**. Satira, ostře kritizující situaci v Rakousku, se vůbec nelíbí vládě. Noviny jsou sice u Čechů oblíbené, ale přesto mají velmi krátký život – vycházejí necelé dva roky.

■ ZRANĚNÝ SOKOL

V tělocvičně v pražské Panské ulici probíhá 16. února 1862 první valná hromada nově založeného spolku Sokol. Členů rychle přibývá a jedna tělocvična sportovním nadšencům už brzy nestačí. O tři roky později ale Sokol postihne neštěstí, když umírá jeho první starosta a mecenáš **Jindřich Fügner**.

■ KONEČNĚ ENCYKLOPEDIJE

V roce 1860 vychází první svazek naučného slovníku, jehož přípravu vede politik **František Ladislav Rieger**. Má jít o obrovskou encyklopedii, jaká u nás dosud chyběla. Postupně se až do roku 1874 na knihkupeckých pultech objeví 11 dílů, které se stávají inspirací pro vznik *Ottova naučného slovníku*.

vin, jež se snaží prohlásiti všechny prastaré květy české literatury za padělek“. Nevěřil by prý Hankovi, ani kdyby se sám přihlásil jako falzifikátor, protože v Čechách není nikdo schopný takové dílo napsat. Deník *Tagessbote* rediguje **David Kuh**, který odpovídá na jeho připomínky velmi ostře. Hanka právě na něj podává žalobu.

Odvolá se k ministru

Kuh se hájí osobně, ale proti nabroušeným Čechům nemá šanci. Cituje sice výrok, který pronesl v roce 1849 dokonce sám P. J. Šafařík: „Hanka má poslední dobou štěstí, že nalezne, co hledá,“ nakonec je ale stejně odsouzen na dva měsíce vězení, první a třetí pátek v měsíci se musí postit. Dále propadá jeho kauce 100 zlatých a musí uhradit soudní výlohy. Redaktor se ale odvolává do Vídně

VĚDEC BEZ TITULŮ

Otec Václava Hanky má hospodářství a hostinec ve východočeské Hoříněvsi, kde se objevují obchodníci z východní a jižní Evropy. Václav Hanka se díky tomu už v dětství naučí základy několika slovanských jazyků – ruštiny, polštiny a srbštiny. Na gymnáziu

v Hradci Králové ale příliš nevytvíká. Studuje sice univerzitu v Praze i ve Vídni, ale ani jednu nedokončí. Přesto se nadchne pro slovanskou vzájemnost a sám zkouší dokonce vytvořit všeslovanské písmo – směs latiny, cyrilice a nových znaků, které sám vymyslí.

k ministru spravedlnosti **Nadasdymu** a je v roce 1860 osvobozen. Kdo ale články skutečně psal, nikdo neví. Pravda vyjde najevo teprve v roce 1913, kdy umírá ředitel univerzitní knihovny **Antonín Zeidler** (* 1822). Právě tento podivín si své autorství útočných článků střežil celý život a vymínil si, že se o něm lidé smejí dozvědět až po jeho smrti.

Hanka se opakuje!

Nové útoky na rukopisy se objevují až po smrti jejich zapáleného obhájce **Františka Palackého**. Tentokrát se střetnou jazykovědci v čele s **Antonínem Vaškem** (1829–1880), který vydává spis s názvem *Filologický důkaz, že rukopis Královodvorský a Zelenohorský, též zlomek Evangelia sv. Jana jsou podvržená díla Václava Hanky*, s jejich obránci, reprezentovanými brněnským archivářem a historikem **Vincencem Brandlem** a folklorním znalcem **F. Bartošem**.

Ke skutečné odborné válce ale dochází až v okamžiku, kdy se do sporu v roce 1886 zapojuje i profesor **Tomáš Garrigue Masaryk** (1850–1937). Největší zásluhu ale má v této oblasti jazykovědec **Jan Gebauer** (1838–1907). Upozorňuje na používání slovních spojení, která jsou totožná jako v Hankou používané gramatice, což uvádí jako nejdůležitější potvrzení podvrhu.

Už je v tom jasno!

Univerzitní profesori **Antonín Bělohoubek** a **Vojtěch Šafařík** (syn P. J. Šafaříka) mají na starosti chemické zkoumání, které datuje stáří rukopisů skutečně do středověku. Gebauer ale opět zpochybňuje jejich závěry. Hádky získávají čím dál víc nacionální příchutí, které se brání historik **Jaroslav Goll** (1846–1929) a volá po seriózní vědecké analýze. Že jde o padělky, definitivně potvrzuje Kriminální ústav v Praze teprve v roce 1967. Za jejich autora je alespoň částečně označen Václav Hanka. V celé věci ale neměl prsty

Podle jazykovědců **Antonína Vaška** (vlevo) a **Jana Gebauera** si Hanka všechno nejspíš napsal sám. Prozdíral ho stejný styl.

nejspíš sám. Kromě jeho pomocníka **Josefa Lindy** (1789/1792 – 1834) však žádná další jména známa nejsou...

Helena Stejskalová

NENECHTE SI UJÍT VŠECH 10 DILŮ NAŠEHO SERIÁLU

1. TROJSKÝ KŮN – OSUDOVÝ DÁREK OD NEPŘÍTELE
2. KONSTANTINOVA DONACE – FALEŠNÝ DOKUMENT PRO PAPEŽE
3. TURÍNSKÉ PLÁTNO – NEJDISKUTOVANĚJŠÍ RELIKVIE SVĚTA
4. LŽIDIMITRIJ – PODVODNÍK NA CARSKÉM TRŮNU
5. MUŽ Z FORMOSY – EXOTICKÁ SENZACE S PŘÍCHUTÍ MASA
6. ŠACHOVÝ TUREK – KLAM NA CÍSAŘSKÉM DVOŘE
7. KRÁLOVÉDVORSKÝ A ZELENHOŘSKÝ RUKOPIS – PODVRH Z ČESKÝCH LUHŮ A HÁJŮ
8. EMŽSKÁ DEPEŠE – OSUDOVÉ ŠKRTY TUŽKOU
9. PILTDOWNSKÝ ČLOVĚK – LIDSKÝ PŘEDEK S ČELÍSTÍ ORANGUTANA
10. OPERACE SEKANÁ – FALEŠNÁ MRTVOLA PRO HITLERA

ZAOSTŘENO NA OSOBNOSTI

VÝMĚNA KYTIČEK

Dnes téměř neznámý český botanik **Filip Maxmilián Opiz** (1787–1858) zakládá v Praze roku 1819 Výměnný ústav pro výměnu herbářových položek – první instituci na světě, která se zabývá výměnou poznatků v oblasti botaniky. Ústav také vydává unikátní odborný časopis *Naturallientausch*.

DRAMATIK DOŘEDITELOVAL

Autor 57 divadelních her **Václav Klímcer** (1792–1859) se v roce 1852 stává ředitelem akademického gymnázia v Praze. Gymnázium ale po třech letech přechází do německých rukou. Klímcerovi vytknou, že pro studenty vydával český časopis, a musí odejít.

SPÁLEN V NĚMECKU

Vojtěch Náprstek (1826–1894) tráví léta 1848–1858 v USA, kde vystřídá řadu zaměstnání, nakonec se ale vrací zpátky do Prahy. Jako jeden z prvních Čechů chce být po smrti zpopelněn. Rakousko-uherské zákony ale pohřeb žehem neumožňují, proto jeho ostatky musejí být spáleny až v Sasku.

HUDBOU PROTI DEPRESÍM

Karlu Emanuelu Macanovi (1858–1925) je 12 let, když začíná ztrácet zrak, a brzy oslepne docela. Z depresí po rávé osudu mu pomáhá hudba. Navštěvuje pražskou konzervatoř a snaží se usnadnit život ostatním nevidomým. Při Klárově ústavu slepců pro ně zakládá první veřejnou knihovnu.